

Kinas nye kejser

Af Kjeld Erik Brødsgaard

Kinas præsident Xi Jinping har samlet magten hos sig selv mere end nogen leder siden Mao og kan blive sidende på livstid. Indtil videre er det gået godt, og Kina er kommet godt gennem første fase af coronakrisen. Men den ekstreme centralisering rummer også store farer.

Da Xi Jinping i 2012 blev valgt til generalsekretær for Kinas Kommunistiske Parti (KKP), var Kina i dyb politisk krise, skabt af en række spektakulære skandaler. Den mest prominente skandale fandt sted i millionbyen Chongqing foråret 2012, hvor det kom frem, at den stedlige partisekretærs hustru angiveligt stod bag mordet på en britisk forretningsmand på grund af uenighed om forretningstransaktioner.

Partisekretæren var ikke en hvem som helst. Det drejede sig om Bo Xilai, fremstående medlem af politbureauet og kandidat til medlemskab af politbureauets Stående Udvalg i forbindelse med ledelsesskiftet i 2012. Bo Xilai var søn af Bo Yibo, en af de såkaldte otte

udødelige, der styrede Kina i 1980'erne og 1990'erne, og var i virkeligheden af finere revolutionær familie end Xi Jinping.

Det var også en større skandale, da det viste sig, at Ling Jihua, lederen af Centralkomiteens magtfulde generalkontor, ligeledes i foråret 2012, havde forsøgt at neddysse, at sønnen var blevet dræbt i en ulykke på fjerde ringvej i Beijing, da han kørte galt i sin Ferrari sportsvogn med to halvnøgne tibetanske kvinder ombord.

Både Bo Xilai og Ling Jihua var tilsyneladende i ledtog med ingen mindre end Zhou Yongkang, der var blevet valgt ind i politbureauets Stående Udvalg i 2007 og udpeget til at lede den kommission, som har politisk ansvar for det retlige område, og dermed kontrollerede domstole, politi og sikkerhedsapparat med et større budget end hele militærets.

Der var også skandaler undervejs i toppen af det militære apparat, hvor ledende generaler angiveligt købte og solgte stillinger. Ja, selv den angiveligt

---

Kjeld Erik Brødsgaard er professor ved Institut for Økonomi, Politik og Business på Copenhagen Business School. Hans speciale er Kinas politiske økonomi og Kommunistpartiets rolle i erhvervssektoren og moderniseringen. Hans seneste bog er *Kinas Moderne Historie - Samfund, Økonomi og Politik*.

---

ubestikkelige premierminister Wen Jiabaos familie var, ifølge en nærgående artikel i New York Times, travlt beskæftiget med at berige sig selv.

En forkælet og dekadent elite

I det hele taget oprulledes et billede af en elite i toppen af partiet, der førte et luksusliv med dyre biler og store villager og forkælede børn, der kørte rundt i udenlandske sportsvogne uden at overholde almindelige færdselsregler.

Der bredte sig en erkendelse af, at konsekvenserne af udviklingen meget nemt kunne blive, at partiet mistede sin legitimitet og risikerede at tabe magten, således som det var sket for det sovjetiske kommunistparti.

Udenrigspolitisk var der ligeledes truende skyer i horisonten. Obama-administrationens drejning mod Asien (*'pivot to Asia'*) varslede en øget amerikansk opmærksomhed over for udviklingen i Asien. Territoriale stridigheder var under udvikling med naboerne omkring det sydkinesiske hav og i forhold til Japan omkring Senkaku-øerne (Diaoyu-øerne).

I den tilspidsede situation udpegede gruppen af gamle ledere med tidligere generalsekretær Jiang Zemin i spidsen Xi Jinping til ny leder af Kina med den bundne opgave at genskabe politisk stabilitet og rydde op i den omsiggribende korrupsion. Xi fik blandt andet grønt lys til at iværksætte en omfattende antikorrupsionskampagne, der nu kører på sit ottende år. En del af mandatet var ligeledes at stabilisere Kinas udenrigspolitiske situation.

Xi Jinping har formået at udnytte det givne mandat til at skabe og kon-

solidere et nyt lederskab med ham som den utvetydige leder, hvilket minder om Mao-tiden snarere end reformtiden under Deng Xiaoping. Xi Jinping har sat sig på så mange ledelsesposter i Kina, at han er blevet kaldt *'CoE - Chairman of Everything'*. Udover generalsekretær for KKP er han præsident for Folkerepublikken, og i egenskab af posten som formand for militærkommissionen den øverstkommanderende for Kinas væbnede styrker.

Han har etableret en række ledende koordineringsgrupper og kommissioner med sig selv som formand. For eksempel er han leder af den økonomiske og finansielle ledende gruppe, der styrer den økonomiske politik i Kina. Det har ellers normalt været premierministeren, der har haft denne post.

Xi Jinping har sat sig på så mange ledelsesposter i Kina, at han er blevet kaldt *'Chairman of Everything'*.

Xi har omdannet arbejdsgangene i politibureauet og dets Stående Udvalg. Under Jiang Zemin og Hu Jintao havde hvert enkelt medlem af Det Stående Udvalg et såkaldt system (*xitong*) under sig, som for eksempel det økonomiske og finansielle område, partiarbejdet eller det retlige område.

Medlemmerne af Det Stående Udvalg styrede disse systemer relativt uafhængigt uden indblanding fra de andre medlemmer af Det Stående Udvalg. Politikformulering var resultatet af konsensus blandt de ni medlemmer af Det Stående Udvalg og de systemer, de repræsenterede. Flertalsafstemninger var en ukendt praksis. Det skabte et

fragmenteret politisk system og gjorde til tider politikbeslutninger til en langsommelig affære.

Præsident på livstid

Under Xi Jinping er der sket store ændringer af systemet. For det første har Xi Jinping indsat sig selv som den overordnede leder af de vigtigste politiske systemer. For det andet er der indført en regel om, at alle 25 medlemmer af politbureauet refererer til Xi Jinping direkte. For det tredje har Xi fået sammensat et Stående Udvalg med kun syv personer, hvilket reducerer antallet af interesser og fraktioner, der skal tages hensyn til. For det fjerde er det i højere grad generalsekretæren og hans stab, der sætter dagsordenen og styrer de politiske diskussioner. Langt hen ad vejen har denne centralisering været i overensstemmelse med det mandat, Xi Jinping fik i 2012.

Imidlertid var det ikke uden murren i krogene, at det i forlængelse af 19. Partikongres i oktober 2017 lykkedes Xi Jinping at afskaffe tidsbegrænsningen på præsidentposten og vicepræsidentposten. Da der samtidig ikke er tidsbegrænsning på generalsekretærposten, kan Xi i princippet sidde ved magten på livstid.

Det var præcis dette, Deng Xiaoping ville undgå, da han i starten af 1980'erne indførte tidsbegrænsning på alle ledende stillinger i Kina.

Xi Jinping har også brudt med Dengs politik på et andet vigtigt område: forholdet mellem stat og parti, hvor Deng fremhævede det nødvendige i en adskillelse. Partiet skulle ifølge Deng ikke blande sig i det daglige administra-

tive arbejde i det statslige apparat, men holde sig til de overordnede ideologiske og politiske retningslinjer.

Xi og hans folk argumenterer i stedet for en sammensmeltning af parti og stat. Resultatet er dobbeltstillinger, hvor for eksempel partisekretærer i provinserne har en dobbeltrolle som leder af den lokale folkekongres, som udpeger provinsens regeringsledere. Man ser det ligeledes inden for forretningslivet, hvor partisekretæren for virksomhedens partikomité ifølge nye regler også skal være formand for virksomhedens bestyrelse. Over hele linjen har man siden 2012 set en betydelig styrkelse af kommunistpartiets rolle og magt i det kinesiske samfund. I kraft af sine stillinger øverst i partihierarkiet har det givet Xi Jinping en enorm magt – symboliseret ved, at han på linje med Mao og Deng Xiaoping nu er indskrevet i både parti- og statsforfatningen.

I sine bestræbelser på at centralisere magten har Xi haft hjælp af en af Kinas i nyere tid mest kapable politiske ledere; Wang Qishan, der har en fortid som provinspartisekretær i Hainan, borgmester i Beijing, og vicepremierminister. Det var Wang Qishan, der i 2003 blev sat til at håndtere SARS-krisen, hvilket han klarede til topkarakter. I 2007 blev han valgt ind i politbureauet og i 2012 i politbureauets Stående Udvalg, hvor han sad i perioden 2012-2017 med ansvar for partiets disciplinærkommission og var dermed den egentlige leder af den massive antikorrupsionskampagne.

Wang Qishan faldt for aldersgrænsen i 2017 og trådte ud af Det Stående Udvalg, men han blev valgt til vice-

præsident ved det efterfølgende møde i Den Nationale Folkekongres og er den eneste, der, udover Xi, ikke sidder i en tidsbegrænset stilling. Det forlyder i Beijing, at Wang – selv om han ikke formelt er medlem – fortsat deltager i Det Stående Udvalgs møder.

Faren ved magtkoncentrationen

Da Xi Jinping har leveret varen i form af ro, stabilitet, færre korrupsionsskandaler og ikke mindst fortsat økonomisk fremgang, har udviklingen i det store hele været accepteret af Xis partifæller, og især af de gamle ledere.

Disse spiller stadig en stor rolle i kinesisk politik. De blander sig ikke i den daglige politik, men når der skal sammensættes nyt lederskab i forbindelse med partikongresser og møder i Den Nationale Folkekongres, bliver de konsulteret. Det drejer sig især om tidligere generalsekretærer som Hu Jintao og Jiang Zemin og tidligere premierministre som Zhu Rongji og Wen Jiabao.

Imidlertid er magtkoncentrationen et tveægget sværd. Går det godt, får Xi al æren, men går det skidt, kan han ikke undgå at pådrage sig en stor del af skylden. Samtidig gør magtkoncentrationen det problematisk for embedsmænd på lavere niveauer selvstændigt at tage initiativ og handle. Det så man tydeligt, da coronakrisen brød ud i Wuhan. Ingen af de lokale ledere, ja selv ikke provinsens partisekretær, turde tage beslutninger på egen hånd, men afventede Xi Jinpings direktiver.

Resultatet blev, at dage, ja, sågar uger, gik tabt, inden det fulde omfang af virusudbruddet kom til offentlighedens kendskab. I den periode voksede

kritikken på de kinesiske sociale medier af myndighedernes håndtering af krisen – eller mangel på samme. Imidlertid lykkedes det sædvanen tro at skyde skylden på de lokale myndigheder, og fra slutningen af januar mobiliserede centralregeringen enorme ressourcer for at inddæmme krisen.

Kina har nu fået gang i hjulene igen. Efter et fald i første kvartal af 2020 er økonomien i vækst igen. Både de kinesiske myndigheder og Den Internationale Valutafond forventer, at Kina – i modsætning til USA og en lang række vestlige lande - vil opleve en samlet positiv vækst i 2020. Således ser den indenrigspolitiske situation ud til at være blevet stabiliseret, og krisen har ikke udviklet sig til Xi Jinpings Tjernoby.

Derimod er den udenrigspolitiske situation præget af at være omskiftelig og uforudsigelig. Det afgørende i kinesisk udenrigspolitik har længe været forholdet til USA. Kina har draget stor fordel af Pax Americana i Stillehavsområdet samt den store eksport til det amerikanske marked. Langt hen ad vejen har Kina også været yderst tilfreds med, at Donald Trump, og ikke Hillary Clinton, vandt præsidentvalget i 2016, og at Trump efterfølgende demonterede store dele af Obamas asienpolitik. Det har nemlig givet plads til Kina i den asiatiske kerneregion.

Imidlertid har forholdet til USA i den senere tid udviklet sig i så negativ retning, at det truer stabiliteten i området. USA udfordrer åbenlyst Kinas interesser i Det Sydkinesiske Hav og har opgraderet sine relationer til Taiwan. USA har også indledt en handels- og teknologikrig mod Kina, hvor det er

lykkedes at få store dele af EU, herunder Danmark, med i en stigende kritik af Kina som en systemisk rival og ikke blot en handelspolitisk konkurrent. Man føler sig nemlig ikke længere blot udfordret af skævvredne kinesiske handels- og investeringsmæssige tiltag, men af hele den kinesiske statskapitalistiske model, der er blevet styrket under Xi Jinping.

Kina har på det sidste også lagt sig ud med Indien, som har reageret kraftigt på blodige grænsestridigheder. Den skærpede krise mellem de to asiatiske giganter kommer på et tidspunkt, hvor Indien er genstand for amerikanske tilnærmelse med henblik på at etablere en asiatisk strategisk alliance mod Kina. Den eneste større magt, der ikke kritiserer Kina, er Rusland.

Men Ruslands økonomi er ikke større end Italiens, og Rusland regnes af kinesiske analytikere ikke for en afgørende brik på det geopolitiske skakbræt.

Udenrigspolitisk kan man derfor konstatere, at Xi Jinping ikke har leveret varen. Han har ikke fulgt Deng Xiaopings råd om at holde en lav profil (tao guang yang hui) i udenrigs- og sikkerhedspolitiske anliggender, så længe USA klart er militært overlegen. I stedet har Xi udfordret USA og Vesten med Silkevejsprojektet, ekspansionen i Det Sydkinesiske Hav, repressionen af oppositionen i Hongkong, undertrykkelsen af uighurerne og senest retorikken omkring den kinesiske models overlegenhed.

Alle disse tiltag har skabt udenrigs- og sikkerhedspolitiske konflikter, der

potentielt kan føre til militære sammenstød. Kort sagt har Xi Jinping på den udenrigspolitiske front ikke levet op til det mandat, han fik i 2012. Dette skaber i sig selv usikkerhed om, hvorvidt Xi kan forvente at blive valgt til en ny periode som generalsekretær ved den 20. partikongres og som præsident i 2023 ved det efterfølgende møde i Den Nationale Folkekongres.

Det er lykkedes Xi Jinping at mobilisere store dele af befolkningen bag en kinesisk model, der ikke længere søger inspiration i Vesten, men i den kinesiske tradition og historie.

Xi Jinpings redning kan dog være, at traditionelt er udenrigspolitik ikke det centrale politiske emne i Kina. Det centrale er den indenrigspolitiske situation og magten over landet. Forholdet til udlandet kommer i anden række. Åben strid i toppen af partiet kan meget let udløse eller mobilisere ukontrollerbare samfundsmæssige modsætninger. Det så man under Kulturrevolutionen og igen under de store studenterdemonstrationer i 1989, der førte til massakren på Den Himmelske Freds Plads. Derfor vil et eventuelt ledelsesskifte blive afgjort bag lukkede døre i partihovedkvarteret i Zhongnanhai eller under partitoppens årlige sommermøde i badebyen Beidaihe.

Et andet element, man ikke skal underkende, er, at det er lykkedes Xi Jinping at mobilisere store dele af befolkningen, og ikke mindst intelligentsiaen, bag en kinesisk model, der ikke længere søger inspiration i Vesten, men i den kinesiske tradition og historie.

Den mest magtfulde leder siden Mao

Det har været fremhævet, at Xi Jinping er den mest magtfulde leder i Kina siden Deng Xiaoping, ja måske i virkeligheden siden Mao.

Men Xi Jinping agerer anderledes end både Mao og Deng. Mao var imod bureaukrati og bureaukratiske arbejdsgange.

Under Kulturrevolutionen opløste han reelt det centrale partiapparat. Xi fører derimod en politik, der sigter på at styrke partiapparatets magt. Han har således taget initiativ til at udsende en sand strøm af direktiver og forordninger, der handler om at formalisere og bureaukratisere partiets funktion i alle kroge af det kinesiske samfund.

COVID-19-pandemien har været håndteret hurtigere og mere effektivt i Kina end i mange andre lande.

I modsætning til Deng Xiaoping er Xi Jinping detaljernes mand. Han er formand for de vigtigste organer og kommissioner i magtapparatet og deltager i et hav af møder, hvorimod Deng sjældent deltog i politbureauets møder og ofte sendte sin sekretær i stedet. Deng udøvede sin magt på grundlag af per-

sonlig autoritet og strategisk overblik og kunne ofte styre under brug af det gamle kinesiske wu wei-princip, som groft sagt betyder, at man for en stund trækker sig tilbage og ser, hvordan tingene udvikler sig, før man tager nye initiativer. Spørgsmålet er, om Xi i denne stund, hvor Kina er udsat for massivt pres, ikke burde gøre Dengs adfærd på dette område til genstand for nærmere studier.

COVID-19-pandemien er blevet håndteret hurtigere og mere effektivt i Kina end i mange andre lande. Imidlertid har det vakt stor irritation i Vesten, at Xi Jinpings styre har brugt dette faktum til at fremhæve det kinesiske systems fortræffeligheder. Hermed mere end antydes det, at den foreløbige kinesiske konklusion er, at pandemien har vist Kinas nationale styrke og sammenhold og kommunistpartiets handleevne og legitimitet. Derfor er ingen ændringer af den centraliserede partiorden påkrævet. Snarere tværtimod.

På den måde vendes mangler og fejltrin til sejrige resultater på vejen frem mod det, Xi Jinping har kaldt ”drømmen om Kinas store genfødsel”.

○○○